

Cahová, Dagmar

Boj KSČ za jednotu mládeže v letech 1945-1948

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná.
1960, vol. 9, iss. G4, pp. [82]-93

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111771>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DAGMAR CAHOVÁ

BOJ KSČ ZA JEDNOTU MLÁDEŽE V LETECH 1945—1948

Boj KSČ za jednotu mládeže v letech 1945—1948 je součástí celkové strategie a taktiky strany v období přerůstání naší revoluce. Těsně souvisí především s bojem strany za upevnění svazku pracujících měst a venkova, za vytvoření a upevnění jednoty Národní fronty. Proto je problematika boje za jednotu mládeže v obecných rysech shodná s úsilím strany o vytvoření jednoty odborů, družstev i tělovýchovy.

Boj komunistické strany o jednotné celonárodní organizace mládeže nebyl nijak lehký. Uskutečňoval se v ostrém třídním boji, který charakterizoval celé období přerůstání naší revoluce. Skutečnost, že v hlubokém revolučním přesunu třídních sil se stala vedoucí silou dělnická třída, která národně demokratickému převratu vtiskla svůj ráz, ovlivnila výrazně i vývoj mládežnického hnutí.

Komunistická strana si uvědomovala, že nejdůležitějším faktorem v celém procesu rozvíjení revoluce bude jednotný postup pracujících měst a venkova. Proto upevňovala všestranně Národní frontu, jejíž nedílnou součástí byla též jednotná organizace mládeže. Buržoazie naproti tomu usilovala o zastavení revolučního procesu. Proto se snažila třístit jednotu pracujících a stavěla se proti jednotě mládeže.

Určitou zvláštností boje o jednotu mládeže bylo to, že v průběhu první etapy naší revoluce protilidové síly (které se neodvážily vystoupit např. proti jednotě odborů), pokusily se rozbít jednotné národní svazy mládeže. Proto rozbíječské snahy vedení některých našich politických stran můžeme dobře sledovat v souvislosti s mládežnickým hnutím. Zpátečnickým snahám napomáhalo sociální rozvrstvení členstva Svazů české a slovenské mládeže. Ve svazech byla soustředěna mládež z různých společenských tříd a vrstev, a proto část členstva Svazů mládeže byla náchylná podléhat vedení měšťáckých stran, které využívalo společenských rozdílů k cílům rozbít jednotu mladé generace a tak zabrzdit revoluční vývoj. Situace byla komplikována dále tím, že mnoho mladých komunistů, kteří pracovali ve Svazu české mládeže, mělo nedostatečné zkušenosti z politické práce, část z nich pak snadno podléhala mladistvému radikalismu. Celková politická situace v Revolučním odborovém hnutí a Jednotném svazu českých zemědělců byla po této stránce protilidovým silám nepříznivější.

Udržení jednoty mládeže ve složitých podmínkách přerůstání revoluce je výsledkem nejen působení objektivních podmínek, jak se vytvářely v průběhu naší revoluce, ale i důsledkem správné politiky KSČ v jejím vztahu k mládežnickému hnutí.

V období let 1945—1948 se postupně vytvářel a upevňoval vztah strany ke Svazu české mládeže jako vztah vedoucí síly k jedné z masových organizací systému diktatury proletariátu. Některé stránky tohoto vývoje rozebírám v tomto příspěvku.¹

I. Vznik národních svazů mládeže — důsledek naší národní a demokratické revoluce

Po osvobození naší země Sovětskou armádou začala s vítězným postupem naší národní a demokratické revoluce nová éra v historickém vývoji našich národů a tím i ve vývoji naší mladé generace.

Vláda Národní fronty, vzešlá z revoluce, stala se politickým výrazem třídního svazku dělníků, rolníků, živnostníků a inteligence. Národní fronta — jak známo — nebyla jen koalicí politických stran,² ale skládala se z masových celonárodních organizací, které se v průběhu revoluce formovaly a z nichž mnohé zahrnovaly ve srovnání s politickými stranami širší masy lidu. Jednota lidu v těchto organizacích byla základem jednoty Národní fronty. Proto KSČ v tomto údobí využívala všech revolučních vymožeností, aby upevnila jednotu masových společenských organizací. Vzhledem ke společenské úloze dělnické třídy a vzhledem k jejímu vedoucímu postavení v naší zemi po osvobození Komunistická strana správně a nutně se zaměřila především na sjednocení Revolučního odborového hnutí.³

Komunistická strana neusilovala jen o jednotu dělnické třídy, a na jejím základě o upevnění svazku dělnické třídy s neproletářskými vrstvami pracujících, ale i o prohloubení jednoty všech masových společenských organizací. Proto zvláštní pozornost věnuje KSČ i otázkám boje za jednotu mládeže. Strana si uvědomovala, že jednota mládeže je předpokladem výchovy mladé generace, která nesla stopy generace vychované v poněmčování, kulturní negaci a politické pasivitě. Bylo třeba, aby mladá generace se zbavila těchto rysů, aby se politicky nezkušená mládež nestala zálohou protilidových sil. To bylo důležité tím více, neboť lidově-demokratický stát dal mladé generaci dříve nežbývalá politická práva.

Komunistická strana prosadila programové zásady boje za jednotu mládežnického hnutí do Košického vládního programu, který přijaly všechny složky vlády Národní fronty. To je významné zejména proto, že Košický vládní program měl jako program revoluce morálně politickou závaznost. Důležitá byla zvláště směrnice Košického vládního programu, že „na širokou základnu bude postavena péče o naši dorůstající generaci. Mládež obého pohlaví musí být fyzicky, mravně i duchovně vyzbrojena, aby se stala důslednou nositelkou budoucnosti našich národů“.

Komunistická strana se snažila, aby Svaz mládeže plně podporoval vládní program, aby vychovával mladou generaci ve směru, který odpovídal vývojové tendenci naší revoluce.

Strana se mohla v tomto boji opírat o živelnou touhu mladé generace po jednotě.

Myšlenka jednoty mládeže spontánně rostla z odporu proti okupantům. První výzvy k jednotě v době války vycházejí z řad komunistické mládeže, která pracovala v ilegalitě. Mladí komunisté řídili práci v ilegálním Národním hnutí pracujících mládeže. Po jeho rozbití pracovali nadále v různých ilegálních skupinách, jako byla např. skupina „V boj“ aj. Touhu mládeže po jednotě nejjasněji vyjadřuje Manifest Buchenwaldské mládeže, v němž mladí vězňové vyzývají veškerou mládež „aby nastoupila. . . boj za sjednocení mladých v ČSR, za úplné vyčištění všech fašistických a reakčních živlů ve vlastní zemi a konečně za novou výstavbu nové Československé lidové republiky“.

Živelná touha mládeže po jednotě se uplatňovala přirozeně neaktivněji tam, kde se do čela mladých lidí postavili členové strany, kteří pracovali dříve např. ve Svazu mladých, v Kostuře atd. Své zkušenosti nabyli v době boje za jednotu mládeže, kterou KSČ uplatňovala od roku 1935. Založit širokou organizaci mládeže masového charakteru — to byla linie VI. kongresu Komunistické internacionály mládeže. KSČ ve snaze dosáhnout sjednocení mládeže rozpustila tehdy vlastní stranické organizace mládeže a dala podnět k ustavení jednotné organizace mládeže. (Tak např. v Bratislavě byl již v prosinci 1936 založen Sváz slovenskej mládeže.) Tak se již tehdy z mladých komunistů a antifašistů vytvořilo pevné jádro nové organizace Svazu mladých, která byla začátkem jednotné organizace mládeže.

Jednota mládeže se jasně projevila v revoluci 1945; mládež jednotně bojovala na barikádách v Praze a získala si uznání revolučních orgánů. O tom svědčí např. svolání Národní rady v Praze, které hodnotí účast a odhodlanost české mládeže takto: „Postojem v těchto dnech se mládež plným právem řadí k těm, kdož budou tvořit pilíře naší republiky. Při výstavbě bude třeba jednotného postupu. Tu jednotu, kterou tak dobře prokázala v těchto těžkých chvílích, si za všech okolností udrží.“⁴

Spontánní touha po jednotě našla vyjádření ve vznikajících organizacích mládeže. V mnoha obcích a městech se veškerá mládež z vlastní iniciativy, ihned jak byla jednotlivá místa osvobozována Sovětskou armádou, sdružovala ve svých organizacích k novému životu. Tento spontánní vznik jednotných mládežnických organizací svědčí o tom, že se mládež tam, kde na ni nepůsobily cizí buržoazní vlivy, kde nezasahovaly ještě pozdější rozbíječské snahy některých politických stran, dokázala spojit v jednotné organizaci. Tak zcela živelně vznikla první jednotná organizace mládeže v Archlebově na Kyjovsku. Již 28. IV. 1945 tam mládež ustavila národní výbor mládeže, v němž byla zastoupena veškerá mládež. „Tehdy jsme ještě nevěděli, existuje-li vládní program a strany komunistická, národně socialistická, lidová a sociálně demokratická . . .“ napsal do Mladé fronty první předseda této organizace,⁵ „Když se 5. V. 1945 konala první řádná schůze mládeže, nikdo nevěděl, jak se organizace bude jmenovat. Ale mladí se společně zorganizovali a dali se na okrese do práce: sbírka pro vybombardované Brno vynesla 2850 kg potravin a 34 000 Kčs pro opuštěné děti.“ Podobně tomu bylo i v jiných obcích a okresech. Proto organizace mládeže, které vznikly nezávisle na sobě, měly i různé názvy např. Rada socialistické mládeže, Národní výbor mládeže, Revoluční výbor mládeže aj. Snaha vytvářet jednotnou organizaci mládeže byla v té době převládající. V několika místech mladí komunisté z živelného nadšení a vedení příkladem komsomolských hrdinů SSSR vytvořili Komsomol, jak tomu bylo např. v Brně, v Ostravě, v Kladně. Spontánní snahy mladých lidí, kteří se ihned v osvobozené republice dali do práce, byly někde usměřňovány revolučními národními výbory, v nichž pracovali často zkušení komunisté. Organizace komunistické strany, které v té době vystupovaly z ilegality a rozvíjely svoji činnost, ovlivňovaly a usměřňovaly tento živelný revoluční proces.

Tím, že se KSČ po osvobození stala vládnoucí silou v našem vývoji, mohla dále rozvinout linii svého VII. sjezdu, na němž bylo usneseno zrušit Komsomol a vytvořit jednotnou organizaci mládeže.⁶ KSČ mohla od roku 1945 upevňovat jednotu mládeže nejen zdola, prostřednictvím svých mladých členů, kteří pracovali v této masové organizaci, ale mohla — a to je základní — podporovat jednotnou organizaci mládeže shora. Již 8. června 1945 prosadila komunistická

strana dohodu o společném postupu socialistických stran, kterou podepsaly buržoazní strany. V ní bylo vyjádřeno stanovisko, že „strany Národního bloku se shodují, že . . . Jednotný svaz české mládeže bude nezávislou organizací mládeže s demokratickou vnitřní samosprávou a bude se těšit podpore všech stran . . .“ Komunistická strana podporovala mládež prostřednictvím ministerstev, jako ministerstva zemědělství, které zajistilo pomoc prvním žňovým brigádám, ministerstva školství, které jen za jeden rok po osvobození vyplatilo 106 786 713 Kčs na stipendiích pro vysokoškolské studenty, prostřednictvím komunistů, funkcionářů v Zemských národních výborech, jako tomu bylo v Brně⁷ apod.

Dohoda stran Národního bloku pracujícího lidu měst a venkova o podpoře jednotné organizace mládeže byla podepřena usnesením Ústřední rady odborů. Revoluční odborové hnutí, kde vedoucí úloha strany spočívající na masové spontánní jednotě dělnictva byla naprosto pevná, svým rozhodnutím posiluje jednotu další masové organizace. Toto stanovisko potvrdil Zápotocký na I. celostátním všeodborovém sjezdu: „Uznáváme Svaz mládeže za jednotnou politickou organizaci mládeže, uznáváme, že jí má být vedena a organizována politická a kulturní výchova našeho dorostu.“⁸

V této etapě revoluce vznikly jednotné národní organizace mládeže, v českých zemích SČM, na Slovensku SSM. Vedle nich se utvořily ještě menšinové organizace: Svaz mládeže Karpat, sdružující mladé Ukrajince, dále Svaz polské mládeže.

Svaz české mládeže získal poměrně značný počet mládeže. V různých pramelech se čísla o počtu příslušníků SČM různí. Organizační upevňování spolu s administrativním podchycením nešlo ruku v ruce s nadšením mládeže, která se hlásila do Svazu mládeže. Přesto I. sjezd Svazu české mládeže, který zaznamenává 447 628 členů, dává v celku přehled odpovídající dané situaci.

Ve Svazu mládeže byli organizováni příslušníci všech politických stran. Převahu měla mládež stranicky neorganizovaná. Dokumentuji tuto skutečnost na některých okresích tehdejšího Brněnského kraje.⁹

Některé okresy	Počet členů SČM	Počet členů mládeže od 18 do 25 let organizované v KSČ
Brno-město	11 000	2340
Brno-venkov	4 000	1139
Boskovice	7 000	773
Hustopeče	2 000	398
Mikulov	1 600	332
Mor. Krumlov	1 200	598
Mor. Třebová	3 000	286
Nové Město na Moravě	2 800	701
Tišnov	2 300	463
Vyškov	3 800	1063
Znojmo	2 000	877

Obdobná situace byla i v jiných oblastech na území ČSR. Z toho zcela zřejmě vyplývá, že mládež politicky organizovaná v komunistické straně tvořila v SČM většinu.

Podle statistik ÚV SČM bylo ve všech politických stranách organizováno asi 23 % příslušníků SČM. To odpovídá i průměrnému věku členů SČM, který byl 17 a půl roku. Taková situace nesporně potvrzuje masový nestranický charakter Svazu mládeže.

Masová organizace SČM (na Slovensku SSM) od počátku svého vzniku aktivně zasahovala do našeho politického a hospodářského života. O tom svědčí mj. i pomoc mládeže v národních žních v roce 1945, kdy členové SČM odpracovali 11 160 500 hodin.

II. Úsilí KSČ o udržení jednoty mládeže proti útoku třídně nepřátelských sil

Jednou ze základních podmínek toho, že Svaz mládeže se od počátku stal poměrně silnou organizací, byla politická i organizační pomoc, kterou mu poskytovala komunistická strana.

KSČ od května 1945 řídila mladé komunisty, kteří pracovali v SČM, kteří tvořili od počátku vzniku SČM a SSM základní jádro svazáckých organizací. V první fázi po revoluci svolávala KSČ aktivity mladých komunistů-svazáků. Aktivity byly zprvu svolávány většinou nárazově, a to buď k projednání některých stranických usnesení nebo k výměně názorů o práci ve Svazu mládeže. Tyto aktivity v počátečních stádiích pomohly vyjasnit řadu otázek souvisejících s prací mladých komunistů v SČM.

Ke konci roku 1945 přechází strana k vyšší formě v uplatňování své řídicí role — k vytváření komisí mládeže. Ústřední porada mladých komunistů v prosinci téhož roku ukázala, že je nutno vytvořit komise mládeže v krajích a okresích a ustavit u těchto stranických orgánů krajské a okresní referenty pro práci mezi mládeží. Bylo zdůrazněno, „že všechny návrhy musí směřovat k tomu, aby se zlepšila práce ve Svazu mládeže“. Vytvoření komisí znamenalo podstatné zlepšení v uplatňování vedoucí úlohy strany v organizaci mládeže a zvýšení organizační pomoci, kterou poskytovala strana mládežnickému hnutí. Tato stálá a účinná metoda v uplatňování vedoucí úlohy strany přispívala k posilování jednoty mládeže i ke zvyšování jejího vlivu v řadách mladé generace. To bylo důležité v době, kdy strana na svém VIII. sjezdu vytyčila generální linii přerůstání revoluce a mobilizovala pracující k nástupu do dvouletého plánu.

Další posilování jednoty mládeže bylo součástí generální linie VIII. sjezdu strany. Velmi jasně toto stanovisko v době sjezdu vyjádřil materiál přípravné komise: „... Jednotná organizace SČM je jedním z pilířů Národní fronty... Uškodili bychom jenom jednotě a Národní frontě, kdybychom tuto organizaci nepodporovali a v ní nepracovali...“

Boj KSČ za udržení a upevnění jednoty mládeže proti třídně nepřátelským silám se stal součástí složitého boje o další rozvíjení naší revoluce. Buržoazie, která měla značný vliv na vedení některých našich politických stran, pokoušela se od vzniku lidovědemokratického zřízení narušovat jednotu našeho lidu, a tudíž i jednotu tvořivších se masových organizací. Národní fronta vedená KSČ byla hlavní překážkou uskutečňování cílů naší buržoazie. Tak se snažilo například vedení Československé strany lidové sabotovat program Národní fronty i v otázce mládeže. Lidová strana od r. 1945 stejně jako národní socialisté v českých zemích a demokratická strana na Slovensku měli své odbory mládeže. Lidová strana,

kteřá nebyla vázána dohodou stran Národního bloku, podněcovala mládež, kteřá podléhala jejímu vlivu k neúčasti na práci v SČM. Tisk této strany přinášel řadu pomlouvačných článků, v nichž zejména útočil na brigádnické akce Svazu mládeže.

V předvolebním boji, který se rozpoutal na jaře 1946, tato nepřátelská politika zintenzivnila. Vedení národně socialistické strany se pokusilo o otevřený útok na jednotu mládeže v květnu 1946. Záminkou k útoku byla kolise celostátního sjezdu odborů mladých národních socialistů se svazáckými Majales. V této době — 4. května — národně socialistická strana „odvolává s okamžitou platností všechny své činovníky ze Svazu české mládeže“. Rezoluce mladých národních socialistů, např. v Klatovech, jasně říká: „Podle pokynů předsednictva československé strany národních socialistů se vzdáváme i my zde v Klatovech veškerých svých funkcí, které jsme jako příslušníci československé strany národně socialistické zastávali, a jelikož se tím SČM stává téměř stranickou organizací . . . vystupujeme.“⁴⁰

Naše politická reakce, kteřá si netroufala vystoupit otevřeně dříve, získává v této době větší odvahu také v souvislosti se stále provokativnějšími protisovětskými a protisocialistickými projevy představitelů imperialistických velmocí, které zahájil zejména projev Churchillův ve Fultonu.

Útok na Svaz mládeže byl objektivně útokem na Národní frontu. KSČ odhalovala třídní podstatu těchto útoků. Tak Rudé právo otevřeně charakterizuje 16. května 1946 tuto situaci slovy: „Nepřátelé Národní fronty podnikli útokem na Svaz české mládeže první krok směřující k podvrácení Národní fronty, na níž spočívá (. . .) úspěšný vývoj ve státě. Rozbíječům musí být dána řádná odpověď.“

Brzy však vedení strany národně socialistické a strany lidové poznaly, že se nepodařilo rozbít Svaz mládeže vystoupením jejich členů. Mnozí mladí národní socialisté ze Svazu mládeže nevystoupili, organizace SČM v okresích se nerozpadly ani oslabení SČM nebylo tak veliké, jak vedení těchto stran očekávalo.

Třídně nepřátelské síly se pokusily poté vést nápor proti Svazu mládeže jinými prostředky.

V roce 1947 se pokouší využít proti SČM středoškoláků. Vzhledem k třídnímu původu a prostředí, v němž většina středoškoláků vyrůstala, byli náchylní libivé demagogické agitaci měšťáckých stran. Národně socialistická mládež měla v řadách studentstva silné pozice. V létě 1947 byl v ústředním sekretariátě národně socialistické strany připraven plán, podle něhož se mělo k rozbití SČM využít středoškolských samospráv. Celá akce byla zahájena hromadným vystoupením středních škol Brněnského kraje v prosinci 1947. Na valné hromadě středních škol Brněnského kraje oznámili zástupci národně socialistických funkcionářů samospráv plán odejít z SČM a vytvořit organizaci Svazu středoškolských studentů. Současně požádali správní výbor Svazu vysokoškolského studentstva o ochranu a pomoc.⁴¹ Cíl celé „osamostatňovací“ akce nejlépe vyplývá z dokladu sekretariátu národně socialistické strany v Brně:

„1. Skloubit národně socialistické středoškoláky do organizovaných celků za ideového vedení vysokoškoláků, vychovávat z nich straníky takové, aby z nich jednou mohla mít strana svůj železný kádr.

2. Pečlivě mezi nimi vybrat politicky schopné jednotlivce, podporovat je a dopomoci jim v zájmu strany k vedení budoucí středoškolské organizace.

3. Posléze hlavní účel organizování středoškoláků . . . v nabytí rozhodujícího vlivu ve zmíněné organizaci a za pomoci 200.000 kádrů středoškoláků vedených

národně socialistickými vysokoškoly, rozbít SČM a vůbec použít této organizace všude tam, kde by toho z hlediska naší stranické politiky bylo třeba . . . pomocí našich straníků (též lidovců a protikomunisticky zaměřených bezpartijních) dostat ve většině krajů do svých rukou většinu středních škol.⁴² Zde nešlo již jen o SČM, ale o mocenský vliv národně socialistické strany na mladou inteligenci, o její politické a organizační oddělení od mládeže továren a vesnic.

KSČ, jejíž hlavní úsilí bylo věnováno na organizování pracujících k plnění budovatelského programu, daného VIII. sjezdem, pomáhala pokrokovým silám mezi mládeží odrazit útoky reakce a udržet jednotu Svazu mládeže. Komunistická strana zintenzivňuje v této době práci mezi mládeží a zkvalitňuje dále řídicí roli. Získává mládež do rozhodných bojů s reakcí.

Komunistická strana v tomto údobí předně organizovala široké aktivity svých mladých členů, a to jak ústředně, tak i v některých krajích. Na aktivech byli mladí komunisté seznamováni s postojem strany k zásadním politickým otázkám. KSČ vyzývala své mladé členy přímo k aktivní práci ve Svazu mládeže. Na aktivu mladých komunistů v Praze stanovisko strany otevřeně vyhlásil A. Zápotocký: „Všichni mladí komunisté musí být nejen členy SČM, ale musí v něm skutečně pracovat tak, aby všechny síly mládeže spojily a působily tak na všechny ostatní, kteří dosud stojí mimo . . .“⁴³ Skutečnost, že na aktivu mluvil A. Zápotocký — tehdejší předseda Ústřední rady odborů a vyzýval všechny mladé komunisty k aktivní práci ve Svazu mládeže, měla mimořádný význam. Došlo totiž k uzavření dohody mezi Ústřední radou odborů a Ústředním výborem SČM, podle níž závodní komise mládeže — ROH se staly kolektivními členy SČM. Mladí odboráři dostali nové legitimace, které byly označeny oběma znaky: ROH—SČM.

Prohloubení spolupráce ROH se Svazem mládeže mělo veliký politický význam. V době reakčních útoků se postavila na stranu SČM naše největší organizace pracujících.

Komunistická strana zintenzivnila dále činnost svých komisí mládeže. Poněvadž se nepodařilo získat většinu mládeže do SČM, měly komise za úkol koordinovat činnost komunistů v jednotlivých organizacích mládeže, jako byli např. kolektivní členové SČM: Junák a Svaz vysokoškolského studentstva.

Tak v tomto kritickém údobí Svaz mládeže za pomoci strany odrazil útoky reakčních sil. I když útok přinesl určité dočasné oslabení Svazu mládeže,⁴⁴ byl pokles přímých členů nahrazen počtem nového kolektivního člena: závodními komisemi mládeže ROH—SČM.

Koncem roku 1947 začal SČM znovu silít a organizovat některé akce, které nasvědčovaly, že znovu získává vliv v širokých masách mládeže. Byly to např. stavby mládeže, účast na Festivalu mládeže v roce 1947 v Praze a jiné masové akce, které jasně prokazovaly, že Svaz české mládeže je životaschopnou a činnou organizací mladých.

III. Zesílení řídicí úlohy strany v údobí dokončení procesu přerůstání revoluce.

Postavení Svazu mládeže se zlepšilo z objektivních příčin. Konec roku 1947 je totiž údobím, kdy se proces přerůstání revoluce blížil svému vyvrcholení.

V průběhu úspěšného plnění dvouletého plánu, správné zemědělské politiky

strany, řady revolučních opatření, podstatně vzrostl politický vliv KSČ na široké masy. Pozice buržoazie se naopak v této době stále více a více zužovaly. Na podzim 1947 pak došlo na Slovensku v důsledku odhalení protistátní činnosti některých vedoucích představitelů demokratické strany k otevřené politické krizi. Jednotné a rozhodné vystoupení slovenského pracujícího lidu, který měl podporu KSČ a české dělnické třídy, způsobilo pád Sboru povereníků a jmenování nového sboru, v němž měla KSS již podstatně upevněné a rozšířené pozice.

Zasedání ÚV KSČ v listopadu 1947, na němž byl vypracován nástup proti reakčním silám, mělo zásadní význam pro další vývoj. Nástup se týkal i mládeže, jejíž stanovisko dva dny po zasedání ÚV KSČ vyjadřuje. ÚV SČM.¹⁵ „Vyhlašujeme boj nepřátelům republiky, sabotážníkům, domácí a zahraniční reakci, těm, kteří chtějí žít politicky pro své zpátečnické cíle, pro rozvrat v pokrokovém vývoji našeho národa nastoupeném národní revolucí. V tomto duchu voláme všechny své členy a celou mladou generaci. V z h ů r u d o b o j e!“ (Podtrženo D. C.)

Toto usnesení ukazuje, že KSČ měla již před Únorem vedoucí roli a uplatňovala řídicí úlohu vzhledem ke Svazu mládeže jako masové organizaci Národní fronty. Komunisté-funkcionáři SČM dokázali pod vedením svazáckých orgánů prostřednictvím komisí mládeže opravdu rychle¹⁶ připravit usnesení, které vycházelo z usnesení strany a bylo přizpůsobené podmínkám práce v mládežnické organizaci. Takový postoj vedení SČM měl vliv na mládež organizovanou ve Svazu. V této době se již nižší orgány SČM poměrně přesně řídily směrnicemi orgánů vyšších. Princip demokratického centralismu se začínal plně uplatňovat i v masové organizaci mládeže.

Postoj KSČ i SČM měl vliv také na značnou část neorganizované mladé generace, která se zúčastňovala národních směn, brigád atd. V této době (konec r. 1947 a počátek 1948) zesílil krystalizační proces v řadách naší mládeže. Mládež se v ostrém třídním boji, vystavena různým ideologickým vlivům, stále zřetelněji diferencovala ve svém postoji k naší revoluci a k socialismu. Nejuvědomělejší její část byla organizována v KSČ. Mladí komunisté pracovali jednak přímo ve straně, jednak v různých masových organizacích zejména v SČM. Jejich prostřednictvím mohla KSČ ovlivňovat značný počet mladých lidí. Součástí sil, které aktivně podporovaly rozvíjení revoluce, byla mládež organizovaná v SČM (a na Slovensku v SSM). I když mnozí členové SČM neměli ve všech otázkách jasno, přece SČM jako celek byl složkou podporující vládní program. To jasně ukázaly únorové události. SČM a SSM se v únorových dnech plně osvědčily. Srovnáme-li např. postoj funkcionářů SČM, kteří od ústředí přes kraje a okresy, až k místům aktivně spolupracovali v AV NF, s postojem funkcionářů např. Sokola, Junáka atd., kteří odmítali účast v AV NF, je tento rozdíl jasný.

Proto také v orgánech SČM — na rozdíl od orgánů Junáka — nebyly vytvořeny akční výbory.

Správný postoj svazáků v únorových dnech určovalo v převážné míře revoluční nadšení nesené perspektivou socialistické budoucnosti. Revoluční nadšení u starších příslušníků SČM mělo svůj zdroj již v květnových revolučních dnech 1945 a sílilo v budovatelských akcích SČM. Právě na stavbách mládeže, na žňových akcích a jiných dlouhodobých brigádách upevňovaly se kolektivy mládeže a rostli noví funkcionáři. Ve Svazu české mládeže vyrostla celá mladá generace funkcionářů KSČ. K politické vyhraněnosti členů SČM přispívalo i to, že mladí lidé sami stáli uprostřed boje. Politické fronty byly jasně vyhraněné. Svazáci

prostě viděli a cítili při práci v SČM a SSM, kdo je podporuje a kdo stojí proti. Proto se program KSČ stával i programem mládeže.

Naproti pokrokové složce mládeže stála malá skupina skutečně reakční, většinou spjatá svým třídním původem s buržoazií nebo často přímo spojená s vedením našich reakčních stran. Byla to hrstka funkcionářů, kteří po Únoru buď utekli za hranice, nebo se dostali do konfliktu s našimi zákony. I když se této hrstce funkcionářů dařilo občas strhnout část (zejména studující) mládeže k provokacím,¹⁷ nemohli ovšem získat mladé lidi natrvalo, a zejména nebyli s to získat je pro masovější vystoupení např. v Únoru. Tato hrstka zůstala zcela izolována.

Největší část mládeže stojící mimo SČM byla mládež politicky nevyhraněná. Právě tato část mladé generace se v důsledku zostřujícího třídního boje stále diferencovala. Snahou KSČ (i SČM) bylo získat většinu mládeže pro aktivní podporu vládního programu. Tam, kde se to nedařilo, bylo vyvíjeno úsilí v tom směru, aby se mládež nepřiklonila k reakci a zůstala aspoň neutrální.

Únorové události potvrdily, že politika KSČ (prováděná u části mládeže i prostřednictvím SČM) byla správná a úspěšná. V rozhodující srážce se nepodařilo reakci postavit (až na nepatrnou demonstraci hrstky vysokoškoláků v Praze) ani část mládeže proti jednotě našeho lidu. I v řadách mladé generace, na níž buržoazní politikové tolik spoléhali, zůstali naprosto izolováni.

IV. Význam Únorového vítězství pro jednotnou organizaci mládeže.

Únorové vítězství mělo dalekosáhlý význam pro všechny pracující, a tím přirozeně i pro mládež.

Únor umožnil v Ústavodárném národním shromáždění přijmout novou ústavu, která zaručovala mládeži zachování všech práv získaných revolucí. Květnovými volbami dostalo se mládeži většího zastoupení v Národním shromáždění, než tomu bylo dříve. (Mezi novými poslanci bylo 14 z řad mládeže.)

Únorové vítězství mělo dalekosáhlé důsledky, jež se týkaly bezprostředně mládežnického hnutí. Vytvořily se předpoklady k sjednocení veškeré mládeže. V tom smyslu se 27. února 1948 jasně vyslovil Ústřední akční výbor Národní fronty, že SČM v českých zemích a SSM na Slovensku jsou jednotnými organizacemi, které mají sdružovat všechnu mládež. To byla jasná orientace na vývoj k jednotné celostátní organizaci mládeže. Únor byl základem pro odstranění roztržitosti v řadách mládeže (byly likvidovány odbory mladých při politických stranách, postupně řešena otázka Junáka a SVS) atd.

Po Únoru 1948 došlo k zásadním změnám i v organizaci Svazu mládeže samé. Jestliže důsledkem národní a demokratické revoluce byl vznik národních svazů mládeže, pak se po Únoru vytvořily podmínky k tomu, aby mohla být vybudována jednotná celostátní organizace Československý svaz mládeže. Tak se stalo v roce 1950, když ještě před tím došlo k řadě dalších změn ve struktuře obou svazů.

Vzhledem k nastávajícím budovatelským úkolům přistoupil Svaz mládeže k vybudování organizací na závodech;¹⁸ místo dřívější územní struktury, přechází SČM a SSM na výrobně územní systém organizací.

Všeobecná změna ve společenském životě pozvedla na vyšší úroveň iniciativu

pracujících, a tudíž i mládeže. Tuto iniciativu soustředily a dále rozvíjely nové závodní organizace SČM. Projevila se především v Libčicko-myjavském hnutí,¹⁹ které mělo význam pro národní hospodářství a výchovu mládeže zvláště. Účast na výstavbě, při nástupu do první pětiletky, účast v řadě politických akcí (agitace k volbám aj.) ukazovaly, že SČM plní dobře svou úlohu jako jednotná politická, masová organizace mládeže.

Po Únoru vzrostl i počet členů Svazu české mládeže i Svazu slovenské mládeže; ovšem ne ještě natolik, aby do Svazu mládeže byla získána většina mladých lidí. Proto KSC ústy svého předsedy K. Gottwalda vytýčila mládeži ke slučovacímu sjezdu Svazů mládeže úkol: „Získat milión členů!“

Tento úkol byl rozpracován a konkretizován v roce 1949, a to přímo podle směrnic sekretariátu ÚV KSC.²⁰ Sekretariát ÚV KSC přitom uložil krajským výborům strany projednat s komunisty krajských výborů SČM rozbor práce a konkretizaci tohoto úkolu v jednotlivých krajích. I to ukazuje na nové prvky ve vztahu strany k mládeži po Únoru.

V době po I. sjezdu Československého svazu mládeže, který se konal v červnu 1950 v Praze, představoval ČSM opravdu masovou organizaci. Více než milión členů sdružených ve Svazu mládeže znamenalo, že v řadách ČSM je 43 % všech mladých lidí ve věku od 15 do 26 let; počítáme-li mladé občany státu od 18 let, pak bylo v Československém svazu mládeže organizováno přes 50 %.²¹

Přiliv do řad členů ČSM krátce po Únoru byl zaznamenán téměř všude. O tom svědčí např. tato čísla, která zachycují tempo růstu Svazu mládeže v bývalém Brněnském kraji:

Ke dni	Členů	% (ze 154.808 mladých lidí v kraji)
20. 12. 1948	23.047	14,8
1. 11. -949	55.732	36
31. 5. 1950	87.245	56

Veliký růst členstva kladl na ČSM zvýšené úkoly nejen organizačně politické, ale především politickovýchovné. Svaz mládeže po Únoru byl již v takové situaci, že jádro jeho členů a funkcionářů, kteří prošli předúnorovými boji, bylo s to za pomoci KSC tyto úkoly zvládnout.

Tak v soustavě našeho lidově demokratického zřízení zaujal Československý svaz mládeže jako vyvrálá organizace mládeže své pevné místo.

P o z n á m k y

¹ Problém je vyňat z větší připravované práce.

² Viz o tom projev K. Gottwalda na VIII. sjezdu KSC, Spisy sv. 12, SNPL 1955, str. 370.

³ Viz o tom *Zápotocký: Boj o jednotu odborů*.

⁴ Podle materiálu Ústavu dějin v Praze.

⁵ Mladá fronta 5. 3. 1946 — Fr. Malík, Archlebov 197.

⁶ Na VII. sjezdu KSC komunistická strana ústy s. Kopeckého stanoví mladým jasný cíl: „U mládeže je sjednocení nejen možné a nutné, ale u mládeže může jít ihned do větších důsledků, než u dospělého (člověka) dělnictva a pracujícího lidu, o sjednocení pliné a organi-

zační, o vytvoření jednotné organizace. My komunistická strana, poslali bychom do této jednotné mládežnické organizace pro její posílení všechny mladé komunisty a náš Komsomol...“

Z protokolu v Ústavu dějin v Praze.

⁷ Kulturní referát ZNV v Brně, vedený komunistou, finančně podporoval různé akce SČM, zajistil možnost školení členů Svazu mládeže.

Nebo jiný příklad. Brněnská brigáda SČM čítající asi 700 lidí (ročník 1927—1928) připravena k odjezdu na zemědělskou brigádu na Severní Moravu, dostala příkaz ÚNV — nevyjet. Důvod zákazu: z mravnostních důvodů nepřipustno. Vlak vyjel na osobní příkaz s. Píška (komunisty), tehdejšího předsedy ZNV.

⁸ Duben 1946 podle protokolu v Ústavu dějin strany.

⁹ II. krajská konference KSC 16. a 17. března 1946 v Brně — podle protokolu (archiv KV KSC).

¹⁰ Svobodný směr č. 111, str. 3 — Archiv ÚV KSC.

¹¹ Mladá fronta 12. 12. 1947.

¹² Zadrženo při zajišťování sekretariátu národně socialistické strany v únoru 1948. Citováno Svitavským v 96. schůzi Rady ZNV — archiv ZNV.

¹³ Aktiv mladých komunistů v Praze 9. 12. 1947.

¹⁴ I když čísla o počtu členů SČM se různí, zaznamenávají všechny materiály pokles, např. I. řádný sjezd v r. 1946 uvádí stav SČM 447.200 členů, Mladá fronta 12. 12. 1947 uvádí 298.000 členů.

¹⁵ 29. 11. 1947.

¹⁶ ÚV KSC zasedal 27. a 28. XI. 1947. ÚV SČM zasedal 29. a 30. XI. 1947.

¹⁷ Viz o projevech novofašismu u mládeže. K. Gottwald: Mládeži, vyd. v r. 1948, str. 134.

¹⁸ Směrnice k vytváření samostatných organizací SČM na závodech byly vypracovány 10. 5. 1948 za účasti Zápotockého, členů Ústřední komise mládeže KSC, členů ÚV SČM a SSM a členů Ústřední komise mládeže ROH.

¹⁹ První úderky mládeže se zaměřovaly na tzv. „boj o minuty“; jejich úkolem bylo odstranit absenci a tak zvyšovat produktivitu práce. Podnět vyšel ze závodní skupiny SČM v Liběčických ocelárnách, která program soutěže oznámila 7. července 1948 dopisem K. Gottwaldovi. Jejich výzvu na Slovensku přijala jako první mládež v Povážských strojárnách v Myjavě.

²⁰ 28. září 1949 při projednávání zprávy o práci a přípravách ke sjezdu SČM.

²¹ Říjnové plénum ÚV SČM v r. 1949.

БОРЬБА ЗА ЕДИНСТВО МОЛОДЕЖИ В 1945—48 гг.

Борьба за единство молодежи в 1945—48 гг. являлась частью общей стратегии и тактики КПЧ в период перерастания нашей революции. Автор показывает по новым, в литературе до сих пор не разработанным источникам, как партия давала правильное направление стихийному стремлению молодежи к единству. Это делалось, с одной стороны, посредством молодых коммунистов — членов Союза молодежи, а, с другой стороны, посредством отдельных частей государственного аппарата. Во время развертывания революции партия углубила свою руководящую роль в Союзе молодежи, в особенности в неправильных промежутках созывавшимися активами молодых коммунистов, членов Чешского и Словацкого Союзов Молодежи, а также путем создания комиссий молодежи при областных и районных комитетах коммунистической партии.

Стремление партии к единству молодежи и к привлечению молодежи в политику Национального фронта протекало во время борьбы, которую против единой организации вели вражеские силы буржуазии. В особенности руководство национально-социалистической партии старалось влиять на студентов и поставить их против молодежи с фабрик и из деревень.

В процессе политической дифференциации молодежи, протекавшем в конце 1947 г. и в начале 1948 г., КПЧ постепенно завоевала доверие молодежи, так что в феврале 1948 г. реакции не удалось спровоцировать молодежь на противонародные действия. В февральские дни подавляющее большинство молодежи поддерживало программу правительства Готвальда.

Статья, являющаяся отрывком из приготавливаемого более обширного труда, описывает основную проблему развития организации Чехословацкого Союза Молодежи.

Перевела Н. Куршова

Der Kampf für die Einheit der Jugend in den Jahren 1945—1948

Der Kampf für die Einheit der Jugend in den Jahren 1945—1948 bildete einen Bestandteil der Gesamtstrategie und -taktik der KPdTsch in der Epoche des Hinüberwachsens unserer Revolution. Anhand neuer, in der bisherigen Literatur noch nicht bearbeiteter Quellen zeige ich, wie die Partei die natürliche Sehnsucht nach Einheit zu regeln wußte, einerseits mit Hilfe von Jungkommunisten, Mitgliedern des tschechischen Jugendverbandes, andererseits durch einzelne Stellen des Staatsapparates. Im Verlaufe der Entfaltung der Revolution vertiefte die Partei ihre führende Rolle im Jugendverband, insbesondere durch die in unregelmäßigen Zeitabständen einberufenen Jungkommunisten-Aktive der tschechischen und slowakischen Jugendverbandsmitglieder und durch Bildung von Jugendausschüssen bei den Bezirks- und Kreis-Komitees der Partei.

Die Anstrengungen der KP, die Jugend zur Einheit zu bringen und sie für die Politik der Nationalen Front zu gewinnen, verlief unter Kämpfen, welche die feindlichen Kräfte der Bourgeoisie gegen die Entstehung einer einheitlichen Jugendorganisation führten. Namentlich die Führung der tschechischen nationalsozialistischen Partei war bestrebt, auf die Studenten einen Einfluß auszuüben und sie gegen die Jugend aus Betrieben und aus dem Lande zu stellen.

Im Zuge der politischen Differenzierung der Jugend, die Ende 1947 und Anfang 1948 verlief, wußte die KP die Jugend allmählich für sich zu gewinnen, so daß die Reaktion nicht imstande war, die Jugendlichen zu volksfeindlichen Aktionen aufzuwiegeln. In den Februartagen stellte sich die überwiegende Zahl der Jugendlichen hinter das Programm der Regierung Gottwald.

Der Aufsatz legt die Hauptprobleme der Entwicklung des Tschechoslowakischen Jugendverbandes dar und bildet einen Ausschnitt aus einer vorbereiteten größeren Arbeit.

Übersetzt von R. Merta